

PRILOZI ZA NIKOLU FIRENTINCA U SPLITU I TROGIRU

Radoslav Bužančić

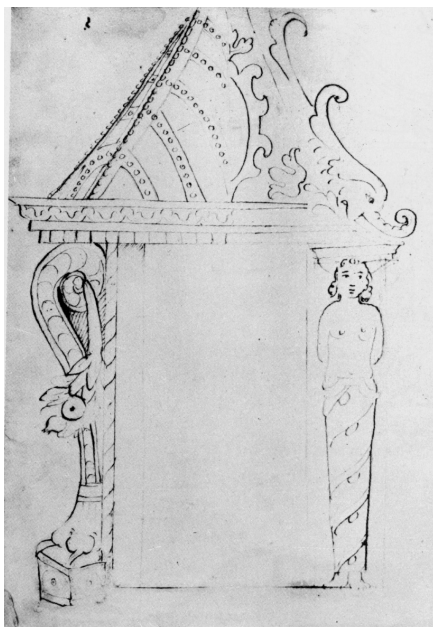
UDK 73.034 Nikola Firentinac
Izvorni znanstveni rad
Radoslav Bužančić
Ministarstvo kulture
Konzervatorski odjel u Trogiru

Analizirajući nedavno pronađeni kamin s grbom obitelji Grisogono u Splitu i uspoređujući ga s ulomcima kamina iz trogirске Velike palače Ćipiko, autor oba kamina pripisuje djelovanju Nikole Firentinca u Trogiru (1468.-70.) i Splitu (1470.-74.). U trilobnim kamenim elementima s grbom Ćipika u akantusu prepoznaje dijelove kamina prve faze obnove palače iz polovice 15. stoljeća. Arhitektonsku plastiku s palače Grisogono na Peristilu vezuje za Firentinčevu splitsku radionicu.

O sjaju i bogatstvu renesansnih palača splitskog i trogirskog patricijata 15. stoljeća svjedoče samo ostaci arhitektonskog ukrasa na pročeljima i u dvorištima pregrađenih zdanja. Pa čak i kod rijetkih među njima, kod kojih je arhitektura izuzetno dobro sačuvana, gotovo je nemoguće zamisliti izvorni izgled za koji nam nedostaju istančana ostvarenja zaboravljenih obrtnika koji su ih opremali tesarijom, stolarijom, kovačkim umjetničkim predmetima, staklenim oknima u olovu, majolikom, pozlatama i slikarijama. Unutrašnjosti palača, saloni i poneki humanistički *studiolo* imali su stropove od grednjaka ukrašenih crtežima i rezbarijama, a zidove oslikane freskama, uljepšane draperijama i goblenima, od kojih su oni iz trogirске palače Ćipiko bili dostojni zidova katedrale.¹ U stoljetnim previranjima

¹ C. Fisković, *Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća*, Split, 1940., str.10, 50; iz spisa se vidi, da se u svečanim danima veći dio crkve pokrivaog bogatim tkaninama. Zanimljiva je bilješka o goblenima, iz koje se doznaje da je obitelj Ćipiko već u prvoj polovici 16. st. posjedovala šest figurativnih goblena, koje je crkva otkupila.

nestale su slike i namještaj, knjige iz biblioteka, preciozne stvari su raznesene ili uništene, a izgubljeni su zauvijek čak i brojni dijelovi kamenog namještaja koji je u pravilu najpostojanije odolijevao promjenama. Sačuvalo se tek poneko kameno pilo, kameni okvir vrata ili kamin. Pa ipak, taj zanemareni dio baštine koji je lako mijenjao vlasnika i položaj, ponekad može biti ona karika u lancu koja nedostaje da unutarnjim okom ugledamo izgubljeni sjaj arhitekture iz koje je potekao. Pišući o starim kaminima, Cvito Fisković se prvi dotaknuo teme opreme dalmatinskih palača od Dubrovnika do Zadra, donoseći arhivske dokumente u kojima se spominju narudžbe i ugovori za njihovu izvedbu.² U tekstu donosi crteže i slike malog broja sačuvanih kamina s tog područja, ali i ulomke kamene plastike i dijelove njihove opreme. Među njima Fisković navodi nekoliko trogirskih primjera od kojih je najreprezentativniji maniristički kamin s maskama bradatih satira, iz kuće obitelji Kvarko, datiran natpisom u 1606. godinu, čija se izvedba pripisuje Bokanićevoj radionici.³ U novijim istraživanjima otkriveno je da je kamin imao napu sazidanu nad arhitravnom gredom, ožbukanu i oslikanu afresko dekoracijama poput sličnog kamina iz korčulanske bilježnice citirane u spomenutom radu.⁴

Crtež kamina u korčulanskoj bilježnici

Trogir, kamin u kući obitelji Kvarko

² C. Fisković, »O starim dalmatinskim kaminima«, *Bulletin Zavoda za likovne umjetnosti JAZU* 1 (51), Zagreb, 1981., str. 35-79

³ Isti, o. c. (2), str. 68; isti, »Crteži graditelja i kipara u korčulanskoj bilježnici«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 31 (dalje: *PPUD*), Split, 1991., str. 246, 247. 261; I. Babić (et al.), *Kulturno blago Trogira*, Zagreb, 1990., str. 46; J. Belamarić, »Nota za Tripuna Bokanića i Koriolanoviće (Uz razgovor o Duknovićevom sv. Ivanu u Trogiru)«, *Studije iz srednjovjekovne i renesansne umjetnosti na Jadranu*, Split, 2001., str. 467.

⁴ Isti, o. c. (2), str. 76

Fisković je donio nacрте ranorenesansnog kamina iz trogirске palače Andreis na kojima vidi utjecaj Nikole Firentinca i toskanske renesanse koju taj majstor donosi u Dalmaciju 15. stoljeća. Fisković opisuje ruševine kamina kojima su sačuvane podvostručene konzole okićene svinutim reljefnim listovima i cvijetom, naglašavajući široke, profilirane grede njihovih nadvoja kojima su sačuvani samo bočni komadi. Izgubljene, čeone grede, u sredini su nesumnjivo imale Andreisov grb poput drugih trogirskih i kaštelanskih primjera 16. stoljeća koji se u tekstu navode. Nastavljajući se na temu spomenutog Fiskovićevog teksta, u ovom se radu donosi nekoliko primjera kamina 15. stoljeća, na kojima se vidi promjena oblikovanja kamina kasnogotičkog sloga u novi, renesansni, kojega će početkom 16. stoljeća korčulanski graditelj u ugovoru za izradu nazivati *alla fiorentina*.⁵

Nikola Firentinac, greda kamina s grbom obitelji Grisogono u Splitu
(Muzej grada Splita)

U potkrovlju splitske kuće u Kružićevoj ulici pronađeni su dijelovi renesansnog kamina, koji su bili ugrađeni kao spolija u kuhinjsko ložište.⁶ Kamin je, sudeći po grbu, pripadao nekoj od palača obitelji Grisogono. Od njega je ostala neoštećena arhitravna greda ukrašena profilom i zupcima, koja je u čeonom dijelu razdijeljena plitkim kamenim okvirima u tri kasete. U srednjem polju reljefni anđeli pridržavaju štít Grisogonova grba na kojem je propeti lav s mačem, a u središtu ostala dva polja nalaze se glavice anđela s krilima. Arhitrav kamina nosile su njegove izvorne renesansne konzole, ukrašene lavljom glavom na čelu i florealnim ukrasom sa strane. Klesarija iznimne kakvoće nastala je u radionici vrsna majstora polovicom 15. stoljeća.

Otprilike u isto doba pronađeni su u zidu trogirске palače Čipiko ulomci arhitrava drugog kamina, uzidani u kuhinjsko ložište u vrijeme barokne pregradnje. Trogirskim ulomcima nedostaju konzole, a bile su vjerojatno vrlo slične konzolama Grisogonova kamina. To se može zaključiti iz oba arhitrava koji su posve nalik jedan drugome. Sličnih su dimenzija, a čelo im je kasetirano, na jednak način, istim plitkim kamenim okvirima s karakterističnim zakošenjem koje ostavlja perspektivni dojam treće dimenzije. U središtu je bio Čipikov grb s krilima istovjetno modeliranim kao krila anđela splitskog kamina. Nedvojbeno je da su oba izašla iz produkcije jedne radionice, štoviše izradila ih je ista ruka.

⁵ Isti, o. c. (2), str. 56

⁶ Kamin je otkupljen za fundus Muzeja grada Splita.

Nikola Firentinac, detalj arhitrava i konzole splitskog kamina

Nikola Firentinac, ulomci Ćipikova kamina s krilatim grbom

Lavlje glave s konzola splitskog kamina, raskoračeni putti okruglastih trbuha koji drže štit, glavice anđela s krilima, motivi su koji jednakim redosljedom krase grobnicu Ivana i Šimuna Sobote podignutu 1469. godine u samostanskoj crkvi trogirskih dominikanaca.⁷ Rješenja u prikazu lavljih ralja, očiju, grive, ušiju i čela na Sobotinoj grobnici, ponavljaju se na konzolama splitskog kamina s jedinom razlikom u mjerilu. Ručice anđela s raširenim malim prstom, njihove glavice i frizure ukazuju na to da je skulptor oba kamina ujedno graditelj Sobotine grobnice, Nikola Ivanov Firentinac, najznačajniji kipar i arhitekt Trogira druge polovine 15. stoljeća. Firentinac je u kratkom razdoblju svog života djelovao u Splitu između 1470. i 1474. godine. Trogirski opus Firentinca znatno je bolje poznat od splitskog. Na Ćipikovim palačama radio je Nikola od dolaska u Trogir u siječnju 1468. do 1470. godine, kada je Koriolan Ćipiko napustio Trogir, priključivši se kao zapovjednik trogirске *trireme* ratnim operacijama protiv Turaka u Maloj Aziji. Kako je poznato, u tom razdoblju nastaju zahvati na velikoj i maloj Ćipikovoj palači, građevinama koje su definirale zapadno pročelje glavnog trogirskog trga.⁸

⁷ O grobnici Ivana i Šimuna Sobote u dominikanskoj crkvi u Trogiru usp: C. Fisković, »Aleši, Firentinac i Duknović u Trogiru«, *Bulletin JAZU* VII/1, 1959., str. 20; A. M. Schulz, *Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance*, New York, 1978., str. 61; S. Štefanac, *Kiparstvo Nikole Firentinca i njegova kruga*, Split, 2006., str. 114.

⁸ O maloj palači Ćipiko usp: A. Dudan *La Dalmazia nell'Arte italiana*, Milano, 1921.-22., str. 258; Lj. Karaman, *Umjetnost u Dalmaciji, XV-XVI vijek*, Zagreb, 1933., str. 87; C. Fisković, »Tri šibenska reljefa Nikole Firentinca«, *Peristil* 3, Zagreb, 1960., str. 39; O velikoj palači Ćipiko usp: A. Venturi, »La scultura dalmata nel XV secolo«, *L'Arte* XI, 1908., str. 120; A. Venturi, *Storia dell'arte italiana VI: La scultura del Quattrocento*, Milano, 1908.,

Nikola Firentinac, putto na kaminu obitelji Grisogono u Splitu i na Sobotinoj grobnici u Trogiru

Portal velike palače Čipiko zbušnjavo je svojim heterogenim slogom. U donjem je dijelu masivan, s kapitelima karakterističnim za produkciju škole Jurja Dalmatinca, a nad okvirom vrata ukrašen atikom s motivima iz repertoara Nikole Firentinca. Stoga je u literaturi datiran i atribuiran različito. Venturi ga je pripisao Firentincu, Folnesics Alešiju, Karaman, iako spominje samo Alešija ipak ga datira u 1470. godinu kada oba umjetnika rade zajedno. Cvito Fisković se poveo za datacijom koju je našao u palači s godinom 1457., ali je ipak tu uz Alešija vidio ruku Nikole Firentinca, smatrajući kako je on djelovao u Trogiru deset godina prije nego ga spominju u dokumentima. A. M. Schulz je prihvatila zaključak o zajedničkom radu dvojice kipara na Čipikovoj palači, ali nije prihvatila raniju dataciju portala, datiravši ga u vrijeme Nikolina dokumentiranog boravka u Trogiru 1468. godine. Iako je atribucija portala Firentincu neosporna, i dalje ostaje otvoreno pitanje datacije, u raskoraku između Firentinčeva dolaska u Trogir koncem šezdesetih i datacije na Koriolanovu natpisu iz 1457. godine. Prema kamenoj plastici Velike Čipikove palače na portalu, triforama, kapitelima u dvorištu jasno se mogu raspoznati dva različita načina oblikovanja, jedno nastalo pod utjecajem cvjetne

str. 444; H. Folnesics, »Studien zur Entwicklungsgeschichte der Architektur und Plastik des XV. Jahrhunderts in Dalmatien«, *Jahrbuch des Kunsthistorisches Institutes der K. K. Zentralkommission für Denkmalpflege* VIII, 1914., str. 184; Lj. Karaman, o. c. 1933., str. 74; C. Fisković, »Radovi Nikole Firentinca u Zadru«, *Peristil* 4, Zagreb, 1961., str. 71; C. Fisković, Duknovičeva vrata Čipikove palače u Trogiru, Zagreb, *Peristil* 10-11, 1967.-68., str. 52; W. Arslan, »L'architettura civile in Dalmazia dal 1420 al 1520 ca«, *Rivista dell'Istituto nazionale d'archeologia e storia dell'arte* n.s. XXIII-XXIV, 1976.-1977., str. 334-336; A. M. Schulz, *Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance*, New York, 1978., str. 58, 67.

Nikola Firentinac, portal Velike palače Ćipiko u Trogiru

Split, portal na palači Lukaris Skočibučić

gotike Jurja Dalmatinca i drugo koje pripada slogu rane renesanse 15. stoljeća iz radionice Nikole Firentinca. Oba sloga su iz vremena Koriolana Ćipika koji je za svoga života nekoliko puta temeljito obnovio dijelove svoje palače.

Firentinčevi su kamini unijeli novo oblikovanje u standardnu produkciju kamene opreme palača Splita i Trogira, u to doba još pod izrazitim uplivom radionica Boninovih i Jurjevih epigona. Povijeni akantusovi listovi iz kojih vire glavice dječaka, goli putti što ručicama pridržavaju grbove, poput konzole s Ciprijanovim grbom sa splitskog zvonika, tipičan su likovni izraz umjetnika i klesara splitskotrogirskog bazena polovice 15. stoljeća.

Ugrađeni kao spolija u parapet stubišta Ćipikove palače, dva su kamena ulomka privlačila pozornost svojom izradom i dekoracijama. Zbog neobičnog oblika, zakrivljene površine te ornamentike s povijenim lišćem i figurama krilatih putta od kojih dva pridržavaju Ćipikov grb, postavljalo se pitanje o kakvom se komadu kamene plastike radi, te koje je njegovo mjesto u arhitekturi palače? Ulomci su pripadali jedinstvenoj simetričnoj kompoziciji kojoj nedostaje lijevi dio, potpuno sukladan desnom s motivom dječjih glavica koje proviruju među povijenim listovima akantusa. Ta su dva bočna elementa jednim svojim krajem bili upeti u zid, tvoreći konzole koje su nosile središnji komad s Ćipikovim grbom. Tlocrtno gledajući, greda kamina imala je oblik triloba, kojeg su sačinjavale konzole povijene prema središtu ložišta i središnji dio koji je nalijegao u njihov nazubljeni ležaj na način zaglavnog kamena ravnog luka. Cijela je konstrukcija nalikovala kamenom gredi, tlocrtno svinutoj u obliku plitkog triloba, koja je svojim krajevima bila uzidana u plohu zida. Pripadala je izuzetno raskošnom kaminu polovice 15. stoljeća kojemu je napa jednako tako morala biti bogato dekorirana

Trogir, fragmenti gotičkog kamina s Čipikovim grbom

freskama ili rezbarijama kao nape ranorenesansnih dubrovačkih kamina koje je iz arhivskih dokumenata proučavao Cvito Fisković.⁹ Napa Čipikovog kamina mogla je biti od dekoriranih kamenih ploča u obliku plašta stožca trilobne osnove, što se vidi iz tragova željeznih spona kojima su bile pričvršćene za gredu. Nadvoj sličnog kamina sačuvan je uzidan pred župnom kućom na katedralnom trgu Korčule. Prislonjen je uz zid kao klupa za sjedenje, zajedno s još nekoliko kamenih ulomaka od kojih još neki mogu biti djelovi istog kamina. Dekoriran je povišenim akantusovim listovima isklesanim u poljima između tordiranih štapova, karakterističnih dekorativnih elemenata kasnogotičkog stila. Kamin je, za razliku od trogirskog, bez grba i pripadao je vjerojatno korčulanskoj građanskoj kući. Nadvoj je isklesan iz jednog komada kamena, a florealna dekoracija je skromnije kvalitete. Kamini takvog oblika mogu se naći u opremi unutrašnjosti venecijanskih palača polovicom 15. stoljeća.¹⁰

Sudeći prema motivima na gredi trogirskog kamina, lišću na dekoraciji i glavicama putta, kamin je lokalne produkcije s polovice stoljeća nastao u radionici koja je vjerojatno izradila kapitule i okvir južnog portala velike palače Čipiko za obnove 1457. godine. Taj je portal, poput sličnih u Splitu, masivnim dovratnicima

⁹ C. Fisković, o. c. (2), str. 35

¹⁰ Jedan od njih s grbom mletačke obitelji Contarini na prodaju je 2005. godine nudila aukcijska kuća Sotheby's, pripisavši ga Jurju Dalmatincu.

Kamin s grbom Contarini

i arhitravom nosio zid nad sobom bez lunete i atike. Čipikov bi portal stoga imao dvije faze. Sagrađen, 1457. godine od lokalnih majstora bliskih krugu Andrije Alešija, te dograđen 1470. godine Firentinčevom atikom na kojoj štiti grba drže lavovi, a iz okulusa proviruju anđeli s kartušama u rukama na kojima je ispisan latinski prevod teksta koji je prema predaji krasio pročelje Apolonova hrama - NOSCE TE IPSUM. Firentinac se trudio uklopiti svoj dodatak portalu preciznim umetanjem tankog profiliranog okvira oko cijele kompozicije, prateći istom vrpcom stare i nove djelove portala. Radi se dakle o dvije Koriolanove obnove

Korčula, fragmenti kamina presloženi u klupu pred župnom kućom

roditeljske palače provedene u kratkom periodu - prvoj koja je, završena 1457. godine, ovjenčana spomenutim natpisom i drugoj koju je sedamdesetih godina proveo Nikola Firentinac u sklopu uređenja glavnoga gradskog trga.¹¹

Trogir, kamin iz palače Ćipiko s rekonstrukcijom nape

Da se radi o dvije obnove Ćipikove palače sredinom 15. stoljeća, dokazuju pronađeni kamini iz njene unutrašnjosti od kojih jedan pripada prvoj, završenoj 1457., a drugi slijedećoj, Nikolinoj fazi obnove iz 1470. godine, čime se otklanja dvojbe oko sudjelovanja Nikole Firentinca na izradi portala velike Ćipikove palače.

U zajednici s Andrijom Alešijem, Firentinac je radio u Splitu nakon što je prekinuo radove na trogirskoj kapeli sv. Ivana. Kukuljević citira dokument u kojem se navodi kako su majstori imenovali Trogiranina Stjepana Testu svojim zastupnikom radi naplate trogirskih dugova.¹² Oba su majstora radila u Splitu, kako se navodi u dokumentu od 30. studenog 1472. godine, kada su sa devedeset dukata isplaćeni za radove na zvoniku splitske katedrale.¹³ Ugovorom sklopljenim za radove na zvoniku spominje se zamjena nekih stupova, te izvedba drugih radova, iz čega je jasno da su Nikola i Andrija izvodili restauraciju dijela splitskog zvonika, te vjerojatno dovršetak njegovog zadnjeg kata koji je prije radikalne obnove pripadao gradnji 15. stoljeća. Operariji splitske katedrale Michael de Avancio i ser Mattheo Papalibus sklopili su ugovor s kamenarima neposredno nakon restauracije portala trogirске katedrale na kojem su se majstori istaknuli primijenivši u domaćoj sredini restauraciju rosselinovskog tipa koja je u stare strukture unosila nove arhitektonske elemente.¹⁴ Splitski je zahvat završen do kraja 1472. jer su oba

¹¹ R. Bužančić, *Nikola Ivanov Firentinac - arhitekt renesansnog uređenja trogirskog trga krajem 15. stoljeća*, Doktorat na Arhitektonskom fakultetu sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2008., str. 90.

¹² I. Kukuljević, *Slovník umjetnikah jugoslavenskih*, Zagreb, 1958., str. 8.

¹³ G. Praga, »Documenti intorno ad Andrija Alessi«, *Rassegna Marchigiana* 3, 1929., str. 20; *...Magister Andreas Alexi lapicida qui alias promisit facere certa laboreria cum magistro Nicolao Fiorentino ad campanille sancti Doimi, per se suosque heredes et sucwssores, vocavit sibi integre satisfactum esse pro eo quod ipsi ambo magistri promiserunt facere et laborare ad dictum campanille in mutando certas columnas et alia facere prout in eorum pactis scriptis in cancellaria comunis Spaleti continetur...*

¹⁴ R. Bužančić, o. c., str. 88

majstora već u prosincu iste godine krenuli na Tremite gdje su na augustinskoj crkvi sv. Marije radili kroz cijelu 1473. godinu.¹⁵

Palača Cipci i palača Grisogono na Peristilu u Splitu

Koncem sedamdesetih godina 20. stoljeća obnovljen je renesansni kat palače Cipci na splitskom Peristilu, kojeg je Cvito Fisković pripisao radionici Nikole Firentinca.¹⁶ Ritmiziranje plohe pročelja kaneliranim pilastrima s kapitelima na kojima su reljefi orla, obiteljski grb Cipcijevih, razdijeljeno je lice najgornjeg kata u tri polja s renesansnom biforom u središnjem i dvije monofore u poljima sa strana. Bio je to velik iskorak u definiranju Firentinčeva splitskog opusa, koji se ranije gotovo nije ni spominjao. Pronalazak kamina s grbom splitske obitelji Grisogono ukazuje na to da je Nikola Firentinac radio i na drugim palačama splitskog patricijata. Kamin je bio prenesen u Kružićevu ulicu iz povijesne palače Grisogono smještene na križanju Peristila i gradskog decumanusa. Palača i danas postoji na sjeverozapadnom dijelu Peristila, a njeno zapadno krilo srušeno je i temeljito pregrađeno u 19. stoljeću. Jedan od ranorenesansnih prozora, koji je nakon njena rušenja prenesen na pročelje kuće u Kružićevoj ulici, dokazuje kako su na novo mjesto istodobno doneseni kamin i dijelovi kamene plastike pročelja nakon ruše-

¹⁵ P. Kolendić, »Aleši i Firentinac na Tremitima«, *Glasnik skopskog naučnog društva I*, Skoplje, 1925., str. 207.

¹⁶ C. Fisković, »Iz Duknovićeva kruga u Trogiru i Mađarskoj«, *PPUD* 23, Split, 1983., str. 200. O obnovi kata palače Cipci pisao je J. Marasović, *Metodologija obrade graditeljskog naslijeđa*, Split, 2007., str. 43-47.

Split, gotički portal na palači Grisogono

Split, gotička monofora u Kružičevoj ulici

Split, kapitel portala palače Grisogono

Split, kapitel monofore u Kružičevoj ulici

nja palače Grisogono. Od Firentinčevih ostvarenja na palači Grisogono ostao je samo portal u prizemlju istočnog, starijeg krila, koje nije srušeno. Taj je raniji portal preoblikovan umetanjem kapitela i dekoracijom gotičkog baštuna lovorovim lišćem izrezanim u plitkom reljefu, istim motivom kojim se Nikola često služio, kao što se može vidjeti primjerice na sjevernim vratima trogirске crkve sv. Petra. Kapiteli s motivima karakterističnim za Firentinčev opus postoje na palačama splitskih humanista. Grisogonov kamin, na kojemu je prepoznata ruka Nikole Firentinca, novi je prilog za majstorov opus u Splitu, a dodatno potkrepljuje ranije teze o postojanju Firentinčeve splitske radionice na koju je među ostalima i Cvito

Fisković ukazivao ističući među graditeljima i klesarima tog kruga majstora Luku de la Feste, Firentinčeva đaka, za koga se zna da je koncem osamdesetih godina 15. stoljeća djelovao izvan domovine, u Budimu.¹⁷ Na splitskom Peristilu uz zvonik katedrale i palaču Cipci, prepoznata je ovim još jedna građevina na kojoj nalazimo Nikolu Firentinca početkom sedamdesetih godina 15. stoljeća, palača Grisogono.

¹⁷ Ibidem

A CONTRIBUTION TO THE WORK OF
NICCOLÒ DI GIOVANNI IN SPLIT AND TROGIR

Radoslav Bužančić

Stone fragments of a Renaissance fireplace, built as *spolia* into the kitchen hearth, have been found in the attic of a house in Kružičeva Street in Split. Judging from the coat of arms, the fireplace must have belonged to one of the palaces of the Split Grisogono family. All that is left undamaged of it is the architrave decorated with moulding and dentils, divided in the facing part with shallow stone frames into three fields. In the central field relief angel shield bearers support a shield on which is a rampant lion with sword, the coat of arms of the Grisogono family, and in the centre of the other two fields are bas reliefs with the heads of winged angels. Brackets from a Renaissance fireplace were built into the same hearth, holding the architrave, decorated with lion's head and floral decorations at the side. They belonged to the same unit, of very high quality carving, made in the workshop of a skilled craftsman in the mid-15th century.

In the Large Cipiko Palace in Trogir, during the time of conservation treatment, fragments of an architrave of similar fireplace were found, incorporated at a later date into the kitchen hearth at the time of the Baroque rebuilding of the palace. The Trogir fragments want their brackets, which were probably very similar to those of the Grisogono hearth. The two architraves are very similar. They are of similar dimensions, and the facing part of each is panelled in a similar way with the same shallow stone frames with characteristic slanting that gives a perspective impression of a third dimension. In the centre of the second architrave there was the Cipiko coat of arms with wings that are modelled in the same way as the wings of the angel on the Split fireplace. The two fireplaces must have been produced in the same workshop.

The brackets of the Split fireplace with the leonine heads, the putti, with their rounded stomachs, stepping out, holding the shield, the heads of winged angels are motifs that in the same order grace the tomb of Ivan and Šimun Sobota, put up in 1469 in the church of the Trogir Dominicans. The manner of handling the depiction of the lion's jaws, eyes, mane, ears and forehead on the Sobota tomb are repeated on the brackets of the fireplace with the only difference in the scale. The hands of the angels with their spread little finger, their little heads and hairstyles show that the sculptor of both fireplaces and the builder of the Sobota tomb was Niccolò di Giovanni the Florentine. The Trogir oeuvre of the Florentine is better known than that of Split. Niccolò worked on the Cipiko palaces from his coming to Trogir in 1468 to 1470, when Koriolan Cipiko, commander of a trireme from Trogir, left town to go to war.

Built as *spolia* into the parapet of the staircase of the Cipiko palace, two stone fragments attracted attention with their working and decorations. The uncommon form, the curvature of the surface and the ornamentation with curved

foliage and figures of winged putti, two of which are holding the Cipiko coat of arms, started up many questions. The fragments once belonged to a unique symmetrical composition wanting the left hand part, completely harmonious with the right hand part, with a motif of children's heads peering out among curving acanthus leaves. These two lateral elements were with one end attached to the wall, and like the brackets bent towards the centre bore the central piece with the Cipiko coat of arms that was set into the dentil and onto the slope like a keystone of a straight arch. The whole construction was like a beam, in plan bent into the form of a shallow trilobe, built at its ends into the surface of the wall. It belonged to an exceptionally luxurious fireplace of the mid-15th century, the hood of which must have been equally richly decorated with frescos or carvings as with the described Dubrovnik fireplaces of the early quattrocento studied in the archival documents by Cvito Fisković. The hood of the Cipiko fireplace was in the form of the cowling of a trilobe-based cone, which can be seen from the traces of the iron brackets with which it was attached to the beam.

Together with Andrija Aleši, Niccolò worked in Split, which is recorded only in one document, of November 30, 1472, when they were paid ninety ducats for works on the pillars of the bell tower of Split cathedral. At the end of the 1970s the Renaissance floor of the Cipci Palace on the Split Peristyle was renovated, Cvito Fisković ascribing it to the workshop of Niccolò di Giovanni. This was a big step forward in the definition of the Florentine's Split oeuvre, which had earlier hardly been mentioned at all. The finding of a fireplace with the coat of arms of the Split Grisogono family shows that Niccolò had also worked on other palaces of the Split patricians.

The fireplace was moved to Kružićeva Street from the Grisogono Palace at the corner of the Palace and the city Decumanus, the western part of which was knocked down and built from the ground up in the 19th century. This is shown by one of the windows of this building that after the demolition was moved to the façade of the house in Kružićeva at the same time as the fireplace was brought into it. Of the work of Niccolò on the Grisogono Palace, only the portal in the ground floor of the eastern, earlier wing, which was not demolished, remained. This earlier portal was remodelled in the 15th century by the insertion of capitals and a Gothic wand on the jamb decorated with laurel leaves carved in bas relief, with a motif that Niccolò often used, as can be seen, for example, on the northern door of the Church of St Peter in Trogir. Capitals with motifs characteristic of the Florentine's oeuvre exist in the palaces of the Split Humanists. The Grisogono fireplace, in which the hand of Niccolò di Giovanni can be identified, is a new addition to the known oeuvre of this master in Split, and additionally backs up the earlier proposition that he had a workshop in Split. In the Split Peristyle in addition to the cathedral bell tower and the Cipci Palace, thus another building has been identified in which we find Niccolò di Giovanni present at the beginning of the 1570s, the Grisogono Palace.